

Inne optyki

Nowe programy, nowe metody,
nowe technologie
w nauczaniu kultury polskiej
i języka polskiego jako obcego

pod redakcją
Romualda Cudaka i Jolanty Tambor

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Katowice 2001

Koniec XX wieku przyniósł dwa doniosłe dla humanistyki wydarzenia. Pierwsze – to poststrukturalna zmiana dyskursu humanistycznego, drugie – to rewolucja komputerowa.

Zakwestionowanie strukturalno-semiotycznego sposobu myślenia o przedmiocie nauk, jak również naruszenie tradycyjnego modelu relacji pomiędzy badaczem i badanym przedmiotem stały się wyzwaniem dla językoznawstwa i literaturoznawstwa, bo przecież dotyczyły przede wszystkim języka i literatury. Ale jest to również sytuacja, która w nowym świetle nakazuje postrzegać procesy nauczania/uczenia się i rewidować sposób rozumienia relacji: uczący się – nauczyciel, uczący się – przedmiot uczenia; jest to sytuacja, która w nowy sposób definiuje przedmiot nauczania, a z tej perspektywy – cele, funkcje i metody w procesie nauczania. Nauczanie literatury i języka polskiego wśród cudzoziemców nie może być obojętne wobec tych problemów.

Podobnie jest z rewolucją komputerową. Niesłychanie szybkie upowszechnienie się komputera w pracy i w domu, błyskawiczne osiągnięcie coraz to lepszych wyników w doskonaleniu możliwości komputera i rozwój dostępu do sieci sprawiły, że świat staje się prawdziwą globalną wioską, a kulturze cyrograficznej i typograficznej wyrósł konkurent w postaci kultury elektronicznej. I tego zjawiska również nie można pominąć w nauczaniu cudzoziemców, aczkolwiek wydaje się, że w tym wypadku problem jest znacznie szerszy. Istotny bowiem jest fakt, że komputer coraz częściej będzie zastępował (uzupełniał) tradycyjne środki i pomoce dydaktyczne, że będzie organizował wirtualne klasy. Ale także to, iż sposób korzystania z niego i reguły posługiwania się, jakie oferuje, mają niemały wpływ na sposób postrzegania rzeczywistości, my-

ślenia o świecie oraz konstruowania jego obrazu; że wobec tego coraz częściej przyjdzie nam edukować osoby o nowej wrażliwości i mentalności, cechujące się nowym sposobem reagowania i percepcji, nowym sposobem organizowania procesu uczenia się, a więc osoby wykazujące predyspozycje, które będą funkcją użytkownika komputera i innych środków elektronicznych (wielokanałowa telewizja, telefonia komórkowa).

Jest niesłychanie ważne, że nauczanie kultury polskiej i języka polskiego jako obcego od dłuższego już czasu funkcjonowało w świadomości uczestników tych wydarzeń i utwierdzało ich w przekonaniu o konieczności reakcji na nie, a także było postrzegane w perspektywie interioryzacji sygnalizowanych zagadnień w obręb teorii i praktyki nauczania. Zawsze uważne na to, jak rozwiązuje te problemy światowa glotodydaktyka, stawiało zadania modernizacji nauczania również sobie. Należy wymienić tu – jeśli będziemy myśleć o rewolucji komputerowej – i książkę Roberta Dębskiego o korzystaniu z komputera w nauczaniu języka polskiego¹, i uruchomione tandemy językowe z wykorzystaniem poczty elektronicznej², i pierwsze, wspomagające nauczanie języka polskiego programy komputerowe³, wreszcie – serię konferencji organizowanych przez Szkołę Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego, poświęconych przydatności środków elektronicznych w edukacji cudzoziemców⁴. Efektem wrażliwości nauczania kultury i języka polskiego jako obcego na przemiany w obszarze metodologii humanistycznej są choćby prace Waldemara Martyniuka poświęcone nauczaniu języka polskiego, a inspirowane między innymi myślą hermeneutyczną⁵. Próbowaniem kształtowania edukacji polonistycznej wśród cudzoziemców w perspektywie zachodzących pod koniec wieku przeobrażeń towarzyszył nieustannie wysiłek reorganizacji programów nauczania i studiów polonistycznych dla cudzoziemców, a także osób pochodzenia polskiego

¹ R. Dębski: *Komputer w nauczaniu języka polskiego*. Kraków 1996.

² Zob. W. Martyniuk: *Nauka języka polskiego w systemie partnerskim przez Internet*. „Postscriptum” 1996, nr 20, oraz artykuł M. Pasieki i G. Krajewskiego *Stacjonarny tandem językowy – teoria i praktyka. Na przykładzie polsko-niemieckim* zamieszczony w niniejszym tomie.

³ Myślimy tu przede wszystkim o programie J. Mikosia *Polish* oraz o programie *Grampol* opracowanym przez J. Tambora i R. Cudaka w Szkole Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego.

⁴ Odbyły się cztery takie konferencje w latach: 1996–1999. Materiały z konferencji Szkoła publikowała w kwartalniku „Postscriptum” w numerach: 20 (zima 1996), 24–25 (zima 1997–wiosna 1998), 27–29 (jesień 1998–wiosna 1999).

⁵ Por. np. W. Martyniuk: *Autentyzm i autonomia w nauczaniu i uczeniu się języka obcego*. W: *Nauczanie języka polskiego jako obcego*. Red. W. Miodunka. Kraków 1997.

w Polsce i za granicą zgodnie z tendencjami w światowym systemie edukacji na poziomie wyższym i zgodnie z dokonującą się w Polsce reformą edukacji.

W sukurs staraniom przyszło założone w 1996 roku Stowarzyszenie „Bristol” Polskich i Zagranicznych Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego, które umożliwiło prezentację tego wysiłku w sposób usystematyzowany na międzynarodowych konferencjach organizowanych przez Stowarzyszenie „Bristol” i ośrodki nauczające języka polskiego wśród cudzoziemców. W 1996 roku w Krakowie odbyła się pierwsza konferencja zorganizowana przez Instytut Polonijny Uniwersytetu Jagiellońskiego, poświęcona nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego jako obcego na poziomie podstawowym, w 1997 roku w Łodzi Studium Języka Polskiego dla Cudzoziemców Uniwersytetu Łódzkiego zorganizowało drugą konferencję poświęconą edukacji polonistycznej na poziomie średnim, trzecie sympozjum dotyczące nauczania kultury polskiej i języka polskiego jako obcego na poziomie zaawansowanym zostało zorganizowane w 1999 roku przez Centrum Języka i Kultury Polskiej dla Polonii i Cudzoziemców Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie⁶.

Były to konferencje, które ukazywały przede wszystkim „aktualny stan” nauczania kultury polskiej i języka polskiego jako obcego w kraju i za granicą – stan organizacyjno-administracyjny, metodologiczny, dydaktyczno-metodyczny; konferencje, które prezentując czas terażniejszy teorii i praktyki edukacji polonistycznej, prowokowały jednocześnie myślenie o jej przyszłości. Dodatkowym asumptem do takiego myślenia był fakt powołania Ministerialnej Komisji ds. Certyfikacji Języka Polskiego jako Obcego i wola uregulowania wszystkich spraw związanych z certyfikacją znajomości języka polskiego wśród cudzoziemców.

Niniejsza książka zawiera materiały z czwartej konferencji tego typu, organizowanej przez Szkołę Języka i Kultury Polskiej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach i Stowarzyszenie „Bristol”, na której problemy przyszłości edukacji polonistycznej stały się tematem zasadniczym. Problemy, dodajmy, widziane właśnie z perspektywy dokonujących się w humanistyce przeobrażeń i związane z zaznaczającymi się w szkolnictwie wyższym tendencjami.

⁶ Materiały z tych konferencji ukazały się w tomach: *Nauczanie języka polskiego jako obcego*. Red. W. Miodunka. Kraków 1997; *Polonistyczna edukacja językowa i kulturowa cudzoziemców. Poziom średni: stan obecny – problemy – postulaty*. Red. B. Ostromecka-Frączak. Łódź 1998; *Polonistyka w świecie. Nauczanie języka i kultury polskiej studentów zaawansowanych*. Red. J. Mazur. Lublin 2000.

Konferencja, nazwana *Nowe programy, nowe metody, nowe technologie w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego. Teoria i praktyka*, odbyła się w dniach 14–16 września 2000 roku w Filii Uniwersytetu Śląskiego w Cieszynie. Zgromadziła ponad 120 przedstawicieli ośrodków krajowych (Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet Łódzki, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza, Uniwersytet Śląski, Uniwersytet Warszawski, Uniwersytet Wrocławski, Politechnika Świętokrzyska, Politechnika Wrocławska) i zagranicznych (Bayreuth, Bazylea, Belgrad, Bratysława, Bruksela, Budapeszt, Glasgow, Londyn, Mińsk, Moskwa, Ołomuniec, Ostrawa, Paryż, Praga, Skopje, Sofia, Sztokholm, Tokio, Uppsala, Waszyngton, Zagrzeb, Zurich).

W obradach uczestniczyli także przedstawiciele MEN: Bogusław Szymański – dyrektor Biura Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej, Elżbieta Bober – naczelnik Wydziału ds. Polonii i Promocji Języka Polskiego za Granicą, Krystyna Petri z Wydziału ds. Polonii i Promocji Języka Polskiego za Granicą oraz przedstawicielka Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego – Krystyna Gumkowska. Ponieważ konferencja uświetniała dziesiątą rocznicę działalności Szkoły Języka i Kultury Polskiej, dyrekcja Szkoły zaprosiła na uroczystą inaugurację wszystkich dyrektorów krajowych ośrodków nauczania kultury polskiej i języka polskiego. Honorowy patronat nad konferencją sprawowali: Marek Kempski – Wojewoda Śląski, dr Jan Olbrycht – Marszałek Województwa Śląskiego, prof. dr hab. Tadeusz Sławek – Rektor Uniwersytetu Śląskiego.

W czasie trwania konferencji ogłoszono ponad 60 referatów w ramach obrad plenarnych i obrad w czterech sekcjach: *Metodyka nauczania kultury polskiej i języka polskiego*, *Programy nauczania kultury polskiej i języka polskiego*, *Pomoce dydaktyczne w nauczaniu kultury polskiej i języka polskiego* oraz *Zagadnienia językowe w nauczaniu języka polskiego jako obcego*. W popołudniowej części konferencji odbyły się warsztaty polonistyczne, czyli pokazy metod nauczania kultury i języka polskiego (4 zajęcia prowadzone przez M. Jelonkiewicza, E. Lipińską, A. Seretny, J. Tambor), oraz prezentacje pomocy dydaktycznych – opublikowanych już podręczników dla cudzoziemców. Uczestnicy konferencji mogli również zakupić pomoce dydaktyczne na stoiskach wydawnictw: PWN, Śląsk, Universitas, Wing, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego. W czasie konferencji zostały omówione szeroko prace nad certyfikacją znajomości języka polskiego jako obcego (wystąpienia M. Jelonkiewicza, W. Martyniuka, W. Miodunki). Odbyło się również Walne Zgromadzenie Stowarzyszenia „Bristol” Polskich i Zagranicznych

Nauczycieli Kultury Polskiej i Języka Polskiego jako Obcego, na którym członkowie wybrali władze Stowarzyszenia na nową kadencję.

Materiały, które zgromadzono w niniejszej publikacji, to przede wszystkim referaty ogłoszone na obradach plenarnych i w sekcjach, ostarżone redaktorom wydania. Redaktorzy temu postanowili zgrupować je nieco inaczej, niż miało to miejsce w programie konferencji, względniąc podjętą tematykę, korekty wprowadzone przez autorów raz formę gatunkową wystąpienia. Do materiałów dołączono, ze względu na ważność, konspekty wystąpień w ramach warsztatów polonistycznych i konspekty prezentacji podręczników. Osobny dział stanowią materiały związane z certyfikacją znajomości języka polskiego ko obcego.